

Maarheeze.

Den 28sten Augustus 1894 bezocht ik deze gemeente; van het station te Breda reed ik over Breda en Goerendonk naar Maarheeze, en vandaar over Leende naar Valkenswaard, waar ik den hein naar den Bosch nam. —

Op het versierde Raadhuis vond ik den burgemeester met diens twee wethouders en den secretaris. — De burgemeester is een hoogst zwarmoedig man, die misschien als burgemeester wel op zijn plaats is — hij is bovendien voor Maarheeze zeer gefortuneerd — maar wien toch dikwijls een hart in het lijf moet worden gesproken. —

Het schijnt, dat er in Maarheeze nogal wijving is; althans de raadsverkiezing was niet zonder stemming afgeloopen; men had vruchteloos gezocht, een der wethouders den voet te lichten. —

De herbergen betalen alle f 25. — vergunningrecht; er zijn echter zeer goede en slechte herbergen; een der wethouders erkende volmondig, dat het onbillijk was tegenover de kleine herbergiers, dat zij, die goede herbergieren hadden, ook slechts f 25. — recht betaalden.

Op mijne audiëntie verscheen niemand dan de pastoor, een 80 jarig grijsaard; deze beklagde zich er over, dat de herbergen baronds niet tijdig gesloten werden. —

De burgemeester deelde mij mede, dat de veldwachter een oud, afgeleefd en versleten man was, en dat diens zoon (een onbezoldigd rijksveldwachter) den dienst van zijn vader waarnam. — Ik heb er den burgemeester op gewezen, dat, als hij dezen bestand continueerde, dat hij dan later moeilijk met voorbijgang van dien zoon een ander ter benoeming zou kunnen voordragen. Aan gezien het veldwachtertractement zoo klein was, raadde ik den burgemeester aan, om te trachten later bij een gepensionneerd Marechaussee tot veldwachter te krijgen; dat zijn menschen, die den politiedienst kennen. Zijn ze tot veldwachter later ongeschikt en ontsladdat men ze, dan zijn ze niet broodeloos, doordat ze een vast pensioen hebben.

De secretaris kan van zijn tractement niet leven; daarom is hij er boer bij.

Maarheeze.

De administratie van den gemeente-ontvanger was zeer omslachtig; mondeling werd daarop gewezen.

De administratie van den gemeente-secretaris was wel netjes, maar sober. Bij de bevolkingsregisters ontbrak een register van gevestigde en van vertrokken personen. Het register van notulen van de vergaderingen van B. en W. was eerst in 1897 aangelegd. De ambtenaar van den burgerlijken stand verantwoordde de door hem geheven rechten niet om de drie maanden. Er was geen staat, van wat naar burgerlijk recht eigendom is der gemeente. De inhuurartieringslijsten waren niet herzien. Er was geen register van aangifte tot behoud van het Nederlanderschap; geen register van aangifte door stierenhouders; geen register van aanvragen en beschikkingen volgens de hinderwet; geen register van localiteiten, waarin vergunning bestaat tot verkoop van sterke drank in het klein.

Den 14 Mei 1902 kwam ik weer in de gemeente. Ik reed van Lindhaven over Eeldrop, Heese en heinde naar Maarheeze. Vervolgens naar Saerendonk en Budel; en daarna langs de rivier terug.

Ik vernam bittere klachten over den invloed van de fabriek te Budel op de arbeiders in Maarheeze. Er heerscht nu gebrek aan werklust in de gemeente. Het daagloon is 1/2 p. 10, 1/2 zomers p. 10 met de kost. Er zijn geen arbeiders meer te krijgen. De loonen van knechts en meiden zijn laag; maar men mag niet de minste aanmerking maken, of de knechts loopen weg, en gaan naar de heide = de fabriek te Budel, waar men altijd volk te kort komt, en dus zeker wordt aangeworven. Het werk van den knecht, en dat van de meid is streng afgekeurd: hij, de knecht, moet de aardappels uitsteken, de meid moet ze rapen. Zou een boer aan den knecht vragen om mede aardappels te rapen, dan is hij looch de knecht uit zijn dienst weg. De kleven gaan dan werken te Budel (2 uur afstand) en rijden op een fiets heen en weer. De menschen hebben in Budel afmattend werk; ze staan er voor

Maarheeze.

de heide over, doch werken niet lang, nl. van 6 tot 11 uur; ze verdienen dan 2 frs. De boeren hebben beter; maar het werk op de boerderij duurt langer; en de knecht heeft minder vrijheid. Zij, die naar Budel gaan werken, komen onderweg langs met kroegen, en leeren allen drinken.

Bij eene verkiezing voor een lid van den raad werd, in October 1901 werd Ljuns, den zoon van een vroegeren veldwachter in Maarheeze, tot lid van den Raad gekozen. Die Ljuns maakte fortune in Amsterdam, nabij de huade wereld recht met een slecht befaamd huis in de Ves. Hij schijnt zijn fortune weer verloren te hebben; althans in April 1902 verhuurde hij zijn woning, zijn jachtterrein enz. dat hij in Maarheeze had, en ging weer terug naar Amsterdam.

Men is zeer bevestigd over den veldwachter van Ljuns; hij is geheel draankvrij en een goed politiman. Men hoopt, dat hij spoedig zal benoemd worden tot rijks veldwachter.

Men weet geen reden voor het feit, dochter op de openbare school 33 jongens zijn en 20 meisjes. Voor zooverre men kan vragen, zijn er geen meisjes bij de ene of andere zusters school.

Den 10 April 1905 kwam ik weer in Maarheeze; denzelfden dag bezocht ik Budel, Saerendonk en heinde. Per spoor was ik van Lindhaven naar Neerpelt gegaan; van daar per spoor naar Budel. Per trein keerde ik later van Valkenswaard naar Lindhaven terug.

Klachten over de zielefabriek te Budel zijn verstand; er werkt nog maar een ingezetene van Maarheeze op die fabriek; de anderen zijn in Saerendonk of in Budel gaan wonen, of blijven voor goed thuis in Maarheeze. Men is zeer bevestigd met de richting Lindhaven. Weet, zoals die nu is vastgesteld, met zijn station te Oudenboom onder Maarheeze. Nu is er ook nog eens kans, dat de weg van Oudenboom naar Maarheeze, langs welken laatste boerderijen staan, verhard wordt. Men ziet den spoorweg wel liever daar, dan tusschen Saerendonk en Maarheeze.

Te Budel had notaris Jansen mij verteld, dat hij

Maarheeze.

alleen, met uitsluiting van anderen, geheel Vlaarheese bediende, en dat hij daer nog nooit een cent te kort was gekomen. — In aansluiting daaraan vertelden B. en W. mij, dat het den boeren in Vlaarheese buitengewoon goed gaat.

De burgemeester heeft een beraerde gezicht en schijnt gedeeltelijk verlamd; hij sprak met een sterke belemmerde spraak; maar ik vond hem minder ongeschikt dan vroeger.

De wethouder Winters waakt op Oudenboorn; hij is hier braaver, en voert gaarne het woord; hij schijnt mij niet ongeschikt. Wethouder van Weede was kalmer, niet zoo welbespraakt, maar maakte een gunstigen indruk.

Secretaris Spens kan van zijn taaktenk niet bestaan; is voor alles boer; kent niets van secretarie werk, heeft er totaal geen begrip van; alles, ook orde en netheid, laat op de secretarie veel te wenschen over; sterke aangedrongen op het invoeren van het doosjes stelsel.

De ontvanger, Sloans, had rijpe zaken goed in orde; voor Vlaarheese is hij een heer.

van zijls is nog altijd veldwachter; men noemt hem zeer; hij zal wel geen rijks veldwachter worden, omdat hij te oud is (38 jr). Hij behoeft gelukkig geen nachtdienst te doen; daarvoor is een nachtwachter, die gedurende vier maanden in het jaar gedurende of twee is nachts rondloopt, en daarvoor $\text{f} 0.40$ per nacht, = $\text{f} 0.10$ per uur krijgt!

Bij de raadsverkiezingen is er geen wijking meer; Spens is naar Amsterdam terug en houdt daar weer een café charbant; en hammer, een koopman, die altijd met Spens samen deed, is failliet gegaan. Bij de laatste raadsverkiezing werden de aftredende leden bij con.. didaatstelling gekozen.

Ik heb B. en W. sterke aangedrongen om een gedeelte der lederen staat van gemeente eigendommen naar te leggen, waarin alle bijzonderheden omtrent cultuur en exploitatie uitvoerig en nauwkeurig vermeld worden.

Den Heeren levers aangeraden om het onderhouden der waterleidingen voor rekening van de gemeente te nemen. Bij het uitgebreide gemeentelijke grondbesit kan dat

Maarheeze.

slechts een geringe vermeerdering van kosten geven.

Er is geen N. C. begraafplaats; de lijken worden, met een beetje gewijde aarde in de kist, op de algemeene begraafplaats begraven.

Dr. Feijen uit Hamont (levers burgemeester aldaar) is gemeentelid en krijgt daarvoor $\text{f} 1.00$ van de gemeente. — Zijn betalende pakketen berekent hij 1 fros per visite!

Er worden nog steeds opmerkelijk veel minder meisjes dan jongens in de gemeente geboren; dit blijkt ook uit de kindren, die naar de openbare school gaan. Herhalingsonderwijs wordt er niet gegeven; het wordt niet gevraagd.

Verhaalde wordt er in Vlaarheese niet gelezen; het algemeen armbestuur beslist over voldoende fondsen.

Den 14 November 1905 kwam ik weer in Vlaarheese. Van Moermond per trein naar Budel; vandaar per rijtuig naar Vlaarheese; vervolgens naar Heerde; en eindelijk per trein van Aalst. Waarde terug naar den Bosch.

Omdat op 10 April ¹⁹⁰⁵ alles zoo slecht in orde was ging ik er weer heen, om na te gaan, of aan mijn opmerkingen gevolg was gegeven. Er was zoo goed als niets verbeterd; mijn brief had de burgemeester zelfs niet aan de Wethouders laten lezen. Ik heb mij toen op den burgemeester echt boos gemaakt, en hem gezegd, dat ik hem niet zou vinden; hij breekt in Januari 1906 af; ik zal hem vermoedelijk niet ter herbeemering voordragen.

Er was geen staat van gemeente eigendommen aangelegd; aan de Heeren heb met daaraan nogtrals duidelijk gemachtigd en hem vriendelijk verzocht, dien staat naar te leggen. — Toen de waterleidingen was van gemeentewijf niets gedaan. Men wil geen herhalingsonderwijs laten geven, omdat de jongens dan 's avonds op straat komen en misflijen. Halbladzijden zonder kunnen uithalen.

Den 8 Juli 1909 kwam ik weer in Vlaarheese. Ik reed er in een goed uur van af het station Valkenswaard heen; de afstand is 12.5 K. l. —

Maarheeze.

De burgemeester thans wordt het noodig, onder aan de top, van het Vlaanderen een lange speech te houden, hetgeen een erg zenuwachtig maaltje. —

De secretarie was nu gelukkig veel veranderd ten goede; naar Verdijle mij mededeelde, zag het er zelfs heel goed uit. Men schijnt den secretaris thans geheel in zijn macht te hebben; de man werd in het najaar van 1900 weggeslagen. Dore drevenschap door den Vorst van een maand in zijn beveling geschorst met de mededeeling, dat, wanneer het ooit weer voorkwam, hij er onherroepelijk uit ging. Dat schijnt geholpen te hebben; hij vindt thans niet meer en geeft zich geheel aan zijn boek, bereijft hij de boerderij door zijne kinderen laat besturen. —

Er was thans een staat aangelegd omtrent de exploitatie der gemeentelijke bezittingen; daarom was blijfbaar veel zorg besteed; als men dien staat bij houdt, dan zal men er op den duur veel genot van hebben. —

Onder leiding van de Heide Maatschappij is men in den afg. gloopen winter begonnen met de ontginning van een perceel heide tot graanweide; men stelt zich daaraan veel voor.

Het in behoorlijken staat brengen van wegen en waterd. dingen werd — volgens V. en W. — in de laatste jaren niet veel aangevat; een beduidende som wordt er jaarlijks aan besteed; V. en W. waren over de resultaten zeer tereden.

Ik kreeg in alles den indruk, dat de nieuwe burgemeester erg zijn best doet, en dat hij voldoende invloed heeft, om, wat hij denkt, dat goed is, gedaan te krijgen.

Maatschappij met reeds verliezingen komen niet meer voor. De ex-bordelhouder Spens is naar Amerika vertrokken; zijn huis staat nu ledig en is voor een kleinigheid te koop; — zijn gronden zijn verkocht. — Zijn vriend hammersop zijn failliet, en ligt thans op sterven. —

Alle de spoorlijn Eindhoven — Werk wordt weinig voortgang gemaakt; er werden nog geen gronden aangekocht. —

Van Eijse is nog altijd veldwachter; hij voldeet nog altijd zeer goed. Men zou hem gaarne bij verdiensten behouden, dan hem bij aanslagbiljetten van den gemeente ontvangsten te laten randbrengen; zijn thachement schijnt wel wat klein. —

Maarheeze.

Dr. Teejen uit Vlaanderen is nog steeds belast met de gemeentelijke armen verzorging; hij heeft absoluut geen vertrouwen meer; Dr. Beters uit Werk is thans de opvolger van hem.

Er wordt thans herhalings onderzoek gegeven; van baldadigheid der feuzet, waarvoor men vroeger zoo bang was, heeft men absoluut geen last.

Den 10 Maart 1913 kwam ik weer in Maarheeze; ik ging er van uit Eindhoven per auto heen, bezocht later nog Soerendonk en Bredel; en keerde 's avonds naar Eindhoven terug.

Er was niemand voor de auditie; ik had deso veel tijd voor V. en W. met wie ik aangenaam zat te praten. — Men ^{willt} de daarvoor geschikte heidegronden niet door het Staatsboschbeheer laten ontginnen, omdat men vrees, dat de kosten van den houtvester later te drukkend zullen zijn voor de gemeente. Ik heb geraden, om met Staatsboschbeheer in overleg te treden, een ontginningsplan te laten maken, en tevens te informeren, hoewel die houtvester later welken kosten; dan krijgt men zekerheid, en kan men, met de stukken in de hand, beaarden, welke kosten voor de gemeente zullen blijven; en of het gemeente belang getuind wordt, door Staatshulp bij de ontginning te aanvaarden; men dwaalt echter, wanneer men meent, dat zitsluitend voor Maarheeze een houtvester zou noodig zijn.

Men heeft van de exploitatie een zeer uit van de gemeentelijke bezittingen een zeer uitvoerige beschrijving gemaakt, welke zeer accuraat wordt bijgehouden; gemeente bezit thans 11 bl. A. nabereuweide en 121 bl. A. denumbosch. — Van de nabereuweiden maakt men gemiddeld 8% van het geïnvesteerde kapitaal; men blijft doorgaan met die weide langzamerhand te vergraven; echter voorzigtig doen; men moet niet meer weide maken, dan dat er veel beschikbare is om te weiden; de boeren rieken eerst langzamerhand hunne weiden in overdeuren in voor het houden en stallen van meer weidewe.

Halfweg Soerendonk en Bredel komt een goede stroom rivierpubliek voor de melk uit Maarheeze, Soerendonk en Bredel; er wordt aanvankelijk gerekend op minstens 1000 koeien = 8000 liter melk; later nog meer.

Men is zeer dankbaar voor de krachtige hulp van Edep. Staten, waardoor bewerk werd, dat er een harden weg zal

Maarheeze.

komen van Maarheeze naar het nieuwe station te Oudenboom, welke weg door gemeente noch aangelegd, noch onderhouden behoeft te worden. — Vooral voor gemakkelijke goederenvervoer stelt men zich van dien harden weg veel voor.

Men betreurt het zeer, dat de tram Speldrop - Busdell niet over Maarheeze zal loopen. Men ontkent ^{echter} het berwaars niet, dat het traject Leende - Maarheeze - Soerendonk 3400 l' langer is, dan een directe weg Leende - Soerendonk; de aanleg wordt zoveel kostbaarder; de exploitatie dito dito; terwijl men bedenkt de menschen, die per tram reizen, dwingt, om zoveel langer onderweg te zijn, en bovendien zoveel meer te betalen (voor 3400 l') rondet in Maarheeze te moeten zijn. — Deze berwaars begin het vervullen van den wensch van Maarheers, om aan den tram aangesloten te worden, wogen ook bij B. en W. zwaar, en men kan zich verklaren, dat h. d. het kortste traject voorstonden, vooral nu Maarheers te Oudenboom verbonden wordt aan de lijn Eindhoven - Weert. —

Volgens Verdijkte was de administratie der secretarie zeer goed in orde; de goede invloed van Burgemeester Bloons blijft daar dees gelukking bij voortdwinging merkbaar. —

Den 1 Augustus 1918 bezocht ik per auto van uit Helmond de gemeenten Busdell, Soerendonk en Maarheers. Het de gemeenten Busdell en Soerendonk was men voor den oorlog in overleg getreden met het Staatsbosbeheer over den aanleg van bosch, het aanstellen van een houtvester enz. Ten gevolge van het uitbreken van den oorlog is alles blijven zitten.

Middelernijl ging Maarheers voort met den aanleg van bosch; dit voorjaar werd een groote plek schelie beide afgebrand, en daarna 350.000 dennetjes in den grond gebracht, ± 20.000 per h. A. Het drooge voorjaar deed reker 150.000 planten sterven; die zullen in het najaar geremplaceerd worden. —

Er zijn thans ± 114 h. natuurneide, die ongeveer 10% renten geven van het daarin gestald kapital.

De exploitatie van de steenruinelfabriek — die in Busdell staat — is bijzonder kostbaar, omdat er

Maarheeze.

zoo weinig melk veruwerk wordt, deels ten gevolge van het gebrek aan krachtvoer voor het vee, deels ten gevolge van het afschaffen van melkvee door de baeren; er komt thans niet meer dan 3500 Liter melk, tegen vroeger 9000 Liter.

De harde weg van Maarheers naar station Oudenboom is bijzonder slecht; gemeente heeft het beheer en onderhoud nog niet over genomen van de S. S. — Geraaden zich deswege nogmaals tot de S. S. te wenden, en, zoo noodig, tot den Minister.

Er is tegenwoordig zoo veel werk in de gemeente, dat niemand meer werlt op de zinkfabriek te Busdell.

Er werd in geen 21/2 jr een huwelijks volbraken; er kwam geen boerderij open!

Er zijn geen armen in Maarheers; het arme-stuur belijft zijne inkomsten.

Lansbouwonderwijs wordt steeds gegeven, hetzij een eenjarige, hetzij een tweejarige cursus

Den 15 Mei 1922 bezocht ik Busdell, Soerendonk en Maarheers.

Er hadden zich met betrekking tot het financieel beheer van Maarheers groote onbeislijchheden voorgee. daeren; men wilde geen belasting heffen; een Commissie eil h. d. was er gekeest, en had niets bereikt. Toen alles dreigde sp. d. te loopen, werd Robbers er heen gezonden; hij werkte daar twee keer drie dagen met den Secretaris, met B. en W. en met den Raad, en bereijde te gelukking dat alles weer op zijn beem te rechte kwam.

Toen Bloons burgemeester werd, solliciteerde met hem de heer Winters te Maarheers. De bevaering van Bloons was oorzaak, dat Winters heel bos was, en er een diep gaande vette ontstand. De zoon van Winters — een bierbrauer — is thans verhander. De vette is blijven bestaan; van daar dat hij niet met Bloons kam, en dezen zoveel mogelijk tegen werlt

Maarheere.

De L'vondmij heeft voor Maarheere gewerkt; beei-
tengevoeren dufer; 2 maal 200 duer, als de begraating.
Daarom de L'vondmij er uit gezet.

Het Staatshulpdied bevoledigen gesticht; een verde
is nog in wording. Door het duere werk van de
L'vondmij maakt men slechte renten; men maakt
van f45 tot f65 per hl. A.; dat moest gersiddeld
minstens f75 zijn.

Gemeente bezit 5 x 600 hl. A.; daarvan 116 hl. A. out-
germen:— geen hulp van Staatsbeschbeher.

Stamen dokter is de heer Beebers uit Weert.

Weg naar Maarheere—Oudeboem wordt zeer druk be-
reder; het onderhoud is duur; ± f1000 per jaar.—

Den 20 juni 1925 bezoekt ik Maarheere en Bredel.
Onder het voorzichtig, wijze beleid van burgemeester
Klartie is de vereniging van Saerendank en Maarheere
vrijwel geconsolideerd. Het gaat goed bij B. en W. het gaat
goed in den Raad, het gaat goed in de nieuwe gemeente.
Het Raadhuis van Saerendank werd voor de nieuwe ge-
meente in gebruik genomen; dat van Maarheere werd
verhuurd.—

Klartie zelf woont in Saerendank.—

De finanties, die voor enkele jaren zoo hoogst zorg wek-
kend waren, beginnen zich gelukkig te herstellen; als men
op den ingeslagen weg voortgaat, en geen gelijke dingen doet
door dure uitgaven te doen, bij ontijdig te ^{de} belastingen
vermindert, dan ~~was~~ zijn de moeilijkheden binnen
korte jaren overwonnen, en wordt Maarheere nog
eens eene rijke gemeente.

In Sterksel bleefden de Broeders van St Joseph
te Weert een groot gesticht tot verpleging van epileptici.
Philips uit Lindhoven kocht "de Bakh" busfchen kuyken
en Sterksel; van gemeente kocht hij daar nabij 45 hl. A.
bij; hij wildaer als landheer bannen voor een zaai, die
goed tribunen.

Maaelijkenheden, met Curatoren in het faillissement van
de heerlijheid Sterksel over het onderhoud van de oorden.

Maarheere

weg naar Weere, en over het onderhoud der waterleidingen.
Het hoort tot een oplossing te komen, door het in het leven roepen
van een waterschap—wvjschap. Eene aanvraag daartoe is
in behandeling bij l'pedep. Staten.

In 1927 werd met Staatsbeschbeher gecontracteerd in zake
de bekassching van 310 hl. A.; jaarlijkes 10 hl. A.